

Vasylenko N. – Kyi'v: Lybid', 1992. – Т. 2. – 608 s.

20. Sajenko V.M. Tokmachchyna pid chas Shidnoi' (Kryms'koi') vijny. 1853-1856 rr. – Tokmak: Gutenbergpress, 2008 – 68 s.

21. Sovetskij jenciklopedicheskij slovar'. – Moskva: vidavnicтво "Sovetskaja jenciklopedija", 1981. – S. 669.

22. Tarle E.V. Krymskaja vojna. – Moskva: "AST", 2005.

23. Tynchenko Ja. Kryms'ka vijna: 160 rokov tomu // Tyzhden'.ua. – 9 bereznja 2014.

24. Troickij N.A. Krymskaja vojna. Rossija v XIX veke. Kurs lekcij. – M., 1997.

25. Trubeckoj A. Krymskaja vojna. Per. s angl. V.Genkina. – M.: "Lomonosov#", 2010. – 320 s.

26. Calyk S. Rosii' zaboronyly maty flot na Chornomu mori // "Krai'na". – 07 kvitnja 2011 r. – № 66.

27. Chennyk S.V. "Vtorzenie. Chast' I"; "Krymskaja kompanija 1854-1856 gg. Vostochnoj vojny 1853-1856 gg." – Sevastopol': Gala, 2010.

28. Puryear, Vernon J. New Light on the Origins of the Crimean War // Journal of Modern History. – Vol. 3, No. 2 (Jun. 1931). – P. 219-234.

29. Ramm, Agatha, and B. H. Sumner. The Crimean War // The New Cambridge Modern History: Volume 10: The Zenith of European Power, 1830-1870. – 1960. – P. 468-92.

30. Rich, Norman. Why the Crimean War: A Cautionary Tale. – London, 1985.

31. Royle, Trevor. Crimea: The Great Crimean War, 1854-1856. – London, 2000.

32. Schroeder, Paul W. Austria, Great Britain, and the Crimean War: The Destruction of the European Concert. – Cornell University Press, 1972.

33. Schmitt, Bernadotte E. The Diplomatic Preliminaries of the Crimean War // American Historical Review. – 1919. – № 25. – P. 36-67.

34. Taylor, A.J.P. The Struggle for Mastery in Europe: 1848-1918. – London, 1954.

35. Wetzell, David. The Crimean War: A Diplomatic History. – Columbia University Press, 1985.

Nikolaeva N. B., Ph.D., Taras Shevchenko Kyiv National University, Scientific research associate (Ukraine, Kiev), nimrodel-n@yandex.ru

The influence of the Crimean War of 1853-1856 events in Ukraine

The problem of the causes and consequences of the Crimean War in 1853-56 is considered in this article. Its impact on the development of Ukrainian lands in the Russian Empire is also investigated. The vision of those events in the Ukrainian, Russian, English historiography is analyzed.

Keywords: Crimean War, Ukrainian territories, Russian Empire, Ottoman empire, France, Britain, the Ottoman Empire, and Sardinia.

Николаева Н. Б., кандидат исторических наук, научный сотрудник, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), nimrodel-n@yandex.ru

Влияние Крымской войны 1853-1856 гг. на события в Украине

Рассматривается вопрос о причинах и последствиях Крымской войны 1853-56 гг., ее влияния на развитие украинских земель в составе Российской империи. Проанализировано видение тех событий в украинской, российской, английской историографиях.

Ключевые слова: Крымская война, украинские земли, Российская империя, Австрийская империя, Османская империя, Французская империя, Великобритания, Сардинское королевство.

* * *

УДК 94(477:560) "1918/1920"

Петренко І. Є.

аспірант історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна, Київ), vanpetrenko@yandex.ru

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ З ТУРЕЧЧИНОЮ В 1918-1920 РР.

На основі документальних і архівних джерел проаналізовано процес розвитку політико-дипломатичних зв'язків між урядами Української Народної Республіки і Туреччини в 1918-1920 роках.

Ключові слова: Україна, Українська Народна Республіка, Туреччина, Османська імперія, дипломатія, зовнішня політика.

У сучасній складній геополітичній ситуації, коли Україна веде тяжку військово-політичну боротьбу за збереження своєї територіальної цілісності і подальше зміцнення свого авторитету і позицій на міжнародній арені, одним із важливих аспектів зовнішньої політики України є відносини з Туреччиною, яка є однією з ключових держав чорноморського регіону.

У цьому контексті вагомий інтерес становить вивчення історії українсько-турецьких міждержавних зв'язків.

У запропонованій статті автор спробує дати аналіз політико-дипломатичних відносин Української Народної Республіки з Османською імперією в період з грудня 1918 року по грудень 1920 року.

Становлення українсько-турецьких відносин бере свій початок з лютого 1918 року, коли на Брестській мирній конференції представники щойнопроголошеної УНР підписали мирний договір з державами Четверного союзу, членом якого була і Туреччина. Тоді ж у Бресті між українськими і турецькими дипломатами було укладено окрему українсько-турецьку угоду, яка стала доповненням до основного договору.

Вже у квітні 1918 року до Стамбулу прибув перший український посол М. Левицький, який і розпочав практичну роботу по налагодженню політико-дипломатичних відносин між Високою Портою і Україною [2, арк. 4].

З приходом до влади в Україні гетьмана П. Скоропадського відносини між офіційним Києвом і Стамбулом поглиблюються.

У серпні 1918 року Туреччина ратифікувала Брестський мирний договір, чим фактично де-юре визнала існування незалежної Української держави [8, с. 97].

Тоді ж у серпні-вересні 1918 року турецький уряд ініціював відкриття на території України своїх консульств. Так, консульські установи розпочали свою роботу в Києві, Одесі, Харкові та Севастополі [7, арк. 2, 3, 7, 16, 22, 32, 33].

8 вересні 1918 року до Києва прибув турецький посол Ахмед Мухтар Бей.

У свою чергу уряд гетьмана П. Скоропадського проводив роботу по створенню мережі українських консульств по всій території Османської імперії. Гетьманським урядом планувалося відкрити генеральне консульство у Стамбулі, віце-консульства у Салоніках і Смірні та консульства у Трабзоні, Бейруті, Багдаді та Єрусалимі [1, арк. 100]. Однак, у кінцевому результаті, через брак коштів та кваліфікованих дипломатів український уряд зміг започаткувати лише генеральне консульство.

1 листопада 1918 року до турецької столиці прибуло гетьманське посольство на чолі з М. Суковкіним.

Із відновленням 14 грудня 1918 року Української Народної Республіки, її політичне керівництво намаглося продовжити тісні політико-дипломатичні відносини з Туреччиною, не дивлячись на складну геополітичну ситуацію в якій опинилася Україна з поразкою Четверного союзу і початком у січні 1919 року нової українсько-радянської війни.

У середині січня 1919 року уряд УНР призначив новим послом України в Туреччині О. Лотоцького. Потреба у зміні посла була обумовлена тією обставиною, що

М. Суковкін провадив відверту проросійську політику, чим компрометував Україну і її уряд. Тоді ж раднику українського посольства в Туреччині Л. Кобилянському було надіслано телеграму від заступника міністра закордонних справ УНР С. Бачинського, в якій йому доручалося тимчасово, до приїзду нового посла, перебрати на себе справи посольства. Проте, такий стан речей не влаштував М. Суковкіна, який і надалі продовжував вважати себе послом, відмовляючись передати Л. Кобилянському гроші, документацію і печатку посольства.

3 березня 1919 року М. Суковкін "...з власної ініціативи, начеб-то через брак коштів, взяв та й припинив раптово діяльність посольства, сповістивши про це Високому Порту" [9, с. 88].

Такі дії колишнього посла значно підривали авторитет України і її дипломатів в очах як уряду Туреччини, так і інших європейських країн. У результаті виник ледь не дипломатичний скандал. Більше місяця посольство фактично не існувало, хоча частина його працівників на чолі з Л. Кобилянським намагалися відновити його роботу, у зв'язку з чим вели переговори і консультації з МЗС Туреччини і Великим Візирем.

Стабілізувати ситуацію і відновити реальну діяльність посольства вдалося лише з приїздом 23 квітня 1919 року до Стамбула нового українського посла в Туреччині О. Лотоцького. У найкоротший час йому вдалося змусити М. Суковкіна передати всю посольську документацію і печатку, а також отримати 13 травня 1919 року акредитацію в міністерстві закордонних справ Туреччини [10, с. 38]. Нажаль отримати аудієнцію у султана новому українському послу не вдалося. Як пояснюється в листі міністра закордонних справ Туреччини до Великого Візира: "З огляду на деякі поважні міркування, що повстають з надзвичайних обставин нинішнього моменту, видачу установленого, згідно закону, для Його Ексцеленції п. Лотоцького акту про згоду (агремант), а також і офіційне переведення церемонії передачі ним довірочних грамот Його Імператорській Величності Султанові поки що відкладено. Але, не вважаючи на се, зносини з Посольством фактично продовжуються" [10, с. 39].

Таким чином, в середині травня 1919 року завдяки рішучим намаганням українським дипломатам вдалося відродити українське посольство у Високій Порті і продовжити складну політико-дипломатичну гру по зміцненню міжнародного престижу України як в Туреччині і чорноморському регіоні, так і у світі загалом.

Як потім згадував на еміграції О. Лотоцький: "Негативна постава союзної військової влади, невільне положення турецького правительства під союзною окупацією, деструктивна чинність б. українського посла – все це утворювало обставини, дуже несприятливі для діяльності і в першу чергу для самого існування української дипломатичної репрезентації. Маніфестаційно заявленою орієнтацією нашого посла на єдину Росію дуже було припинено престиж української державності в очах представників Антанти і навіть в очах турків, що взагалі ставились до справи української незалежності прихильно" [10, с. 38].

Перший час робота посольства полягала в основному у вирішенні консульських завдань, а саме у наданні допомоги українським емігрантам, які в той час, через

непевну внутрішньополітичну ситуацію, масово залишали Україну і прибували до Стамбула.

Поступово головним завданням українського посольства у Туреччині ставала більш ширша мета, аніж просто підтримання політико-дипломатичних відносин з майже недієздатним султанським урядом. Фактично, воно мало стати центром координації і втілення у життя усієї зовнішньої політики УНР в чорноморському регіоні, на Близькому Сході і Кавказі. Та найперше українське посольство у Стамбулі мало знайти шляхи порозуміння з реальними на той час господарями на Сході – дипломатами і військовим командуванням Антанти.

Вирішення цього завдання було майже не досяжно метою для української дипломатії в Туреччині, оскільки перепоною на її шляху були геополітичні і військові інтереси політичного керівництва Антанти, які в корені розходилися з устремліннями молодого Української держави.

Першою справою, яку О. Лотоцький і його підлеглі намагалися вирішити у відносинах з Антантою, була справа українського флоту, який відповідно до угоди від 26 листопада 1918 року між французьким віце-адміралом Аметом і українським послом М. Суковкіним підпадав на невизначений термін під контроль сил Антанти, але в будь-якому разі мав бути повернутий Україні.

Не вважаючи на укладену угоду вже навесні 1919 року військово командування Антанти незаконно передало всі українські торгові і військові кораблі Добровольчій армії, військово-морська база якої знаходилася в Стамбулі.

З цього приводу українське посольство 19 серпня 1919 року подало Високому Комісару Французької республіки спеціальну ноту в справі українського флоту на Чорному морі. Зокрема, у ноті говорилося: "Покликаючись на угоду, заключену Його Ексцеленцією паном Високим Комісаром Французької Республіки Віце-Адміралом Аметом і Його Ексцеленцією паном Міністром України в Царгороді Суковкіним 26-го листопада 1918 р., згідно якій Міністр України віддав від імені Українського Уряду до розпорядження Вищого Командування французьких морських сил для транспорту і харчування союзних військ на Україні:

1) всі пароплави, що стояли в портах українських, котрі будуть визнані за потрібні французькими морськими владами;

2) яхту "Александр Михайлович" – Царгородський стаціонер;

3) пароплави "Тигр", "Іерусалим", "Королева Ольга" і всі інші пароплави, належні до українських навігаційних Товариств, вільні від контрактів з їх арматорами;

Леґація УНР в Царгороді має за честь подати до уваги Високого Комісаріату наступні факти:

1) Вищезгадані пароплави і пароплав "Евфрат", також відданий до розпорядження Високого Комісаріату Франції по згаданій угоді, хоч вони мали складати частину французького флоту в Царгороді і на Чорному морі, ходять нині під російським прапором, наче вони належать до російського флоту;

2) Встановлення в Царгороді Російської морської бази представниками уряду адмірала Колчака і захоплення українських пароплавів, визнаних за належні УНР

угодою, заключеною між Їх Ексц. Паном Високим Комісаром Віце-Адміралом Аметом (в імені Уряду Французької Республіки) і паном Міністром Суковкиним (в імені Уряду України), порушують права Української Республіки та ображають почуття українців.

Беручи на увагу зміст угоди... Леґація УНР вважає за обов'язок звернутися до Високого Комісаріату, аби він вжив заходів до того, щоб

– українські пароплави, віддані до розпорядження Високого Французького Командування, залишились під сим командуванням і під французьким прапором до того часу, коли вони будуть повернені Українському Урядові і піднімуть український прапор;

– щоб сі пароплави уживались до транспорту на батьківщину українців... або військового приладдя для української армії.

Сі уваги і сей запит диктуються необхідністю здобути Урядові УНР дійсну допомогу в його боротьбі з російськими більшовиками, які ще займають міста і порти на Чорному морі, що врешті і було мотивом передачі українських пароплавів до розпорядження Високого Морського Французького Командування” [10, с. 52-53].

Однак, із вже відомих вище причин, представники Антанти так і не дали своєї відповіді на зазначену ноту українського посольства в Туреччині. У зв'язку з цим українські дипломати 24 серпня 1919 року направили представнику Франції додаткове звернення в якому вимагалось відповідно до угоди від 26 листопада 1918 року повернути під контроль України належний їй торговий і військовий флот, а в разі неможливості здійснити це в найближчий час, проконтролювати щоб всі кораблі використовувались для транспортування боєприпасів, військового обладнання, продовольства і вояків для армії УНР [10, с. 52-53].

Також ці ноти були надіслані представникам британського військового командування, яке на той час поступово перебирало від французів на себе контроль над чорноморською акваторією.

У кінцевому результаті всі апелювання українського посольства в Туреччині до військового командування Антанти стосовно українського флоту були марними. Після від'їзду О. Лотоцького з Царгорода в червні 1920 року, його наступник І. Токаржевський-Карашевич так само безрезультатно намагався вирішити це питання на користь України, але це не мало реального впливу на представників Антанти.

Таким чином, не зважаючи на невдачу в нерівній боротьбі за український Чорноморський флот, українська леґація у Туреччині своїми рішучими діями і протестами ще раз довела, що Україна як незалежна держава існує і готова відстоювати свої права.

Не менш важливою справою для українського посольства при Високій Порті, аніж проблема українського флоту, була справа українських військовополонених, які перебували на території Туреччини. Серед них було багато галичан і буковинців. В основній своїй масі вони були колишніми вояками австро-угорської армії, яких було взято у полон на Західному фронті. У Туреччині вони утримувались Антантою для виконання різної чорної роботи.

Боротьба Директорії УНР з більшовиками і Добровольчою армією потребувала значного поповнення

української армії новими військовими кадрами. У зв'язку з цим О. Лотоцький в липні 1919 року надіслав французькому командуванню спеціальний меморандум, в якому просив передати цих полонених вояків українській армії, яка в цей самий час вела напружені бої з більшовиками. Проте, отримати чіткої відповіді від представників Антанти О. Лотоцький так і не зміг і в кінцевому результаті він зіштовхнувся з антантівською бюрократією, яка всіма силами намагалася завадити вирішенню цього питання. У зв'язку з цим український посол закликав від імені полонених буковинців Румунське посольство у Царгороді дозволити їх повернення в Україну. Це звернення дало позитивний результат і буковинці в найкоротший термін були відправлені в Україну. Що ж стосується галичан, то з ними ситуація була дещо складнішою і їх відправка на батьківщину відбулася значно пізніше [10, с. 52-53].

Ключовим моментом у відносинах уряду УНР з султанським урядом впродовж 1919-1920 років була та обставина, що на відміні від інших держав Четверного союзу Туреччина офіційно не відмовлялася від Брестського мирного договору, оскільки її уряд в цей час так і не підписав мирного договору з країнами Антанти.

Як зазначав у своєму зверненні до міністра закордонних справ УНР радник українського посольства в Туреччині І. Токаржевський-Карашевич: “Приймаючи під увагу, що посольство УНР в наслідок Севрського Миру грозить перехід на положення пів-офіційного представництва, коли Туреччина відмовиться під натиском Антанти від Брестського миру, я вважаю необхідним завести з Високою Портою переговори для вироблення Консульської Конвенції...” [6, арк. 40].

У зв'язку з цим на початку 1920 року між посольством УНР у Туреччині і турецьким МЗС розпочалися переговори про налагодження консульських і торгово-економічних зв'язків. Так, у лютому 1920 року І. Токаржевський-Карашевич мав зустріч з директором Політичного департаменту МЗС Туреччини Ахмед Решід беєм. У ході перемовин обговорювалися питання відправки українським урядом своїх уповноважених представників (консулів) в малоазійські регіони Османської імперії з метою реєстрації тамтешніх українських громадян і захисту їх інтересів. Також розглядалася можливість вирішення на користь УНР справи українських торгових кораблів, що були заарештовані турецькою владою. І насам кінець, було розглянуто проблему урегулювання співвідношення української і турецької валют та якнайшвидшого початку торгових відносин між Україною і Туреччиною [3, арк. 34].

Було домовлено, що Україна може направити до Трапезунда і Смірни своїх тимчасових консулів, яким МЗС Туреччини видасть рекомендаційні і охоронні листи, і зобов'яже місцеву владу визнавати їх як офіційних представників УНР. У той же час турецькою стороною було відмовлено у відправці українських консулів до Бейруту, Єрусалиму, Дамаску та Адани у зв'язку з їх окупацією військами Антанти. Що стосується українських торгових човнів, то уряд Туреччини відмовився задовольнити українські вимоги щодо їх повернення, наголосивши, що в Брестському договорі “...нема слова сказаного про обмін захопленими під час війни пароплавами ні з Росією, ні з Україною...” [5, арк. 68].

У третій справі, що торкалася питань курсу української і турецької валют і налагодження торгівельних зносин, було погоджено, що українське посольство матиме консультації з представниками турецького міністерства фінансів і міністерства торгівлі, в ході яких будуть вироблені конкретні кроки для вирішення означеного питання [3, арк. 34].

Також, між І. Токаржевським-Карашевичем та Ахмед Решід беєм було домовлено про негайне вироблення консульської конвенції, яка мала на меті прискорити справу торгово-економічного і дипломатичного зближення України і Туреччини.

Як видно з архівних матеріалів в першій половині 1920 року між українською і турецькою сторонами було розроблено проект консульського протоколу, який мав би тимчасово регулювати політико-дипломатичні відносини між УНР і Високою Портою до моменту заключення повноцінної консульської конвенції. Зокрема у проекті консульського протоколу зазначалося наступне:

1. Імперський Оттоманський Уряд і Уряд УНР взаємно погоджуються на праві призначення Генеральних Консулів, Консулів і Віце-Консулів... у всіх портах і комерційних місцевостях усіх частин їхніх країн, в яких прийняті подібні урядовці другої країни.

2. Турецькі Генеральні Консульства, Консульства і Віце-Консульства на території Уряду УНР і Українські Генеральні Консульства, Консульства і Віце-Консульства на території Османської імперії виконуватимуть, з часу підписання цього протоколу, свої обов'язки згідно з загальними нормами міжнародного публічного права на принципі взаємності.

3. Цей протокол, який входить в силу з часу його підписання буде важним до заключення Консульської Конвенції між Високими сторонами [4, арк. 52].

Проте, підписання вищенаведеного документу так і не відбулося з огляду на складне військово-політичне становище як українського так і османського урядів.

У продовж всього періоду існування українського дипломатичного представництва в Туреччині його фінансове утримання було на вкрай низькому рівні, рівно так само як і утримання більшості українських дипломатів у країнах Європи. Українські національні уряди, через постійну боротьбу з зовнішніми і внутрішніми ворогами та глибоку економічну розруху в Україні, не мали достатньо коштів не лише для підтримки своїх посольств, а і для проведення нагальних соціально-економічних і політичних заходів в самій Україні.

Тому, починаючи з 1920 року українське посольство в Туреччині опинилося в тяжкому фінансово-матеріальному становищі, яке з кожним місяцем поглиблювалося завдяки накопиченню боргів перед турецьким урядом і банками. Як зазначав І. Токаржевський-Карашевич у своєму зверненні до міністра закордонних справ УНР: „Посольство має зараз, після того, як виплатило частину старих боргів, ще 2000 турецьких лір Високої Порти і 1600 турецьких лір Банкові – старого боргу б. Посла п. Суковкина. Ці борги необхідно негайно виплатити, бо Посольству загрожує велика неприємність, якої належало б уникнути хоч би з огляду на можливість зміни відносин з Урядом після підпису миру та внутрішніх змін у Туреччині. Крім того Посольство не має вже ніяких засобів і може з дня на день зупинитися в положенні, з якого виходу не буде – не буде

навіть за що виїхати з Царгороду” [4, арк. 52]. Із зазначеної частини звернення добре видно весь трагізм існування української дипломатії в Османській імперії.

1 червня 1920 року у зв'язку з тяжким матеріальним становищем українського посольства в Царгороді Рада міністрів УНР постановила звільнити з посади українського посла в Туреччині О. Лотоцького. Виконувати обов'язки посла було доручено І. Токаржевському-Карашевичу. Тоді ж було скорочено склад посольства до 2 осіб [4, арк. 35-36; 6, арк. 6 зв., 34].

Фактично до початку 1921 року українська дипломатична місія перебувала на межі виживання і не могла займатися продуктивною діяльністю, через що змушена була припинити роботу і таким чином завершити початий ще в 1918 році процес становлення політико-дипломатичних відносин України з Османською імперією.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів вищих органів влади України. – Ф. 1118. – Оп. 1. – Спр. 21.
2. Там само. – Ф. 2592. – Оп. 1. – Спр. 52.
3. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 3. – Спр. 49.
4. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 97.
5. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 126.
6. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 269.
7. Там само. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 114.
8. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – Т. 2. – 352 с.
9. Кобилянський Л. Українське посольство в Туреччині (1/XI 1918 – 22/IV 1919) / Л. Кобилянський // Нова Україна (Прага). – 1925. – Ч. 2-3. – С. 77 – 91.
10. Лотоцький О. В Царгороді / О. Лотоцький. – Варшава, 1939. – 248 с.

Petrenko I., graduate history department, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kiev), vanpetrenko@yandex.ru

Political and diplomatic relations between the Ukrainian People's Republic and Turkey in 1918-1920

On the basis of documentary and archival sources to analyze the process of political and diplomatic relations between the governments of the Ukrainian People's Republic and Turkey in 1918-1920.

Keywords: Ukraine, the Ukrainian People's Republic, Turkey, the Ottoman Empire, diplomacy, foreign policy.

Петренко И. Е., аспирант исторического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (Украина, Киев), vanpetrenko@yandex.ru

Политико-дипломатические отношения Украинской Народной Республики с Турцией в 1918-1920 гг.

На основе документальных и архивных источников проанализирован процесс развития политико-дипломатических связей между правительствами Украинской Народной Республики и Турции в 1918-1920 годах.

Ключевые слова: Украина, Украинская Народная Республика, Турция, Османская империя, дипломатия, внешняя политика.

* * *

УДК 94(477)“192/450”3”+316,485.28:323.22

Нікітенко К. В.
доктор історичних наук,
завідувач кафедри менеджменту мистецтва,
Львівська національна академія мистецтв
(Україна, Львів), NicKn@i.ua

ПЕРЕКОНЛИВИЙ АРГУМЕНТ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ – ТЕРОР ГОЛОДОМ НА ДОНЕЧЧИНІ: РОЗПЛАТА ЗА ПОВСТАНСЬКИЙ РУХ

Досліджено механізми використання радянською владою “продовольчих репресій” проти бунтівних селян – важлива складова ліквідації антибільшовицького повстанського руху на Донеччині початку 1920-х рр.